

Johann Rudolf Fatio

Exercitatio Historico-Politico Juridica De Origine Et Privilegiis Tribuum

**[1] : Quorum Prius Ex Decreto Et Autoritate ... Ad Diem 2. Septembris Ann.
C.MDCCLXXIV.**

Basilæ: Typis Joh. Rodolph., [1774]

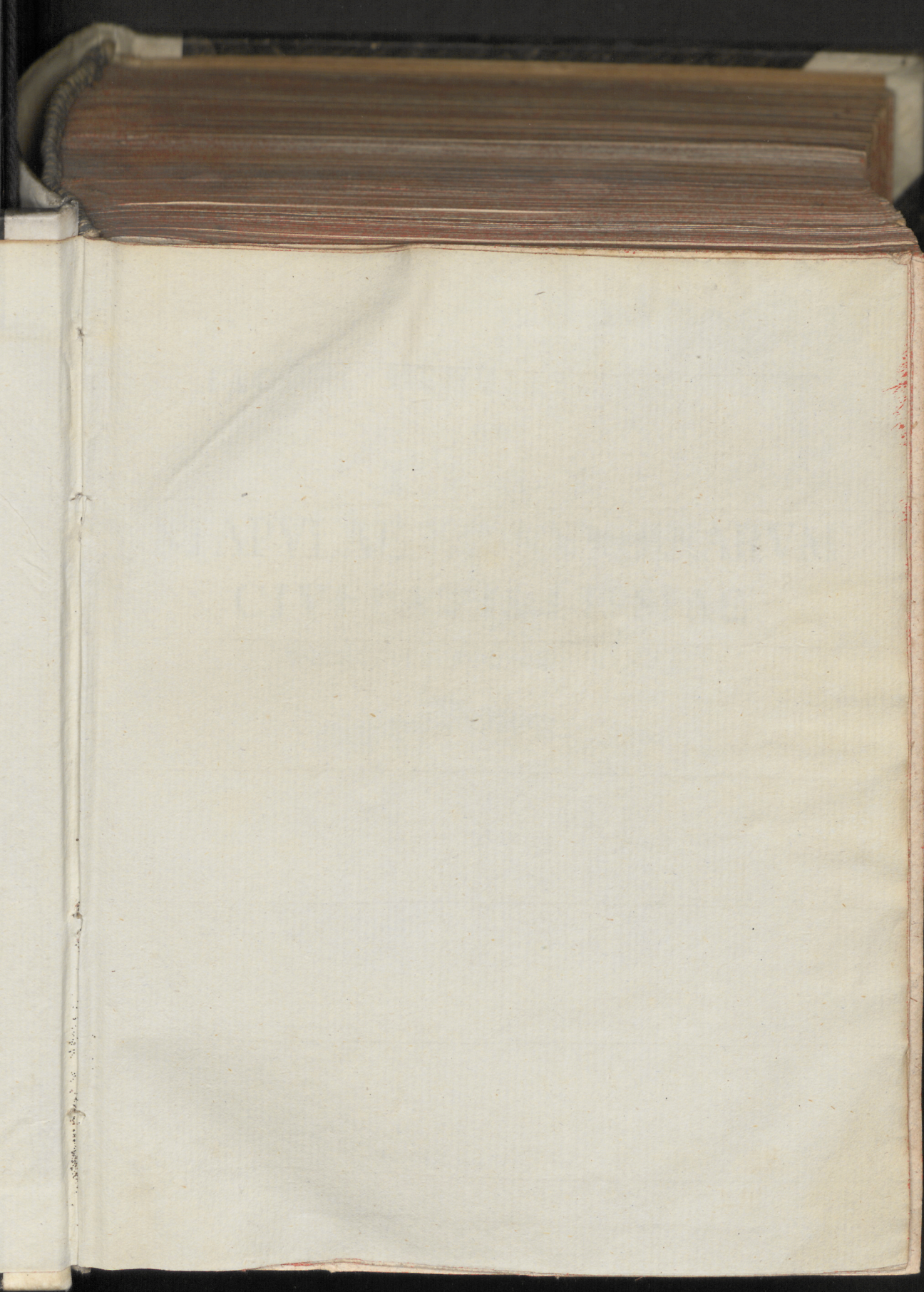
<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1789456223>

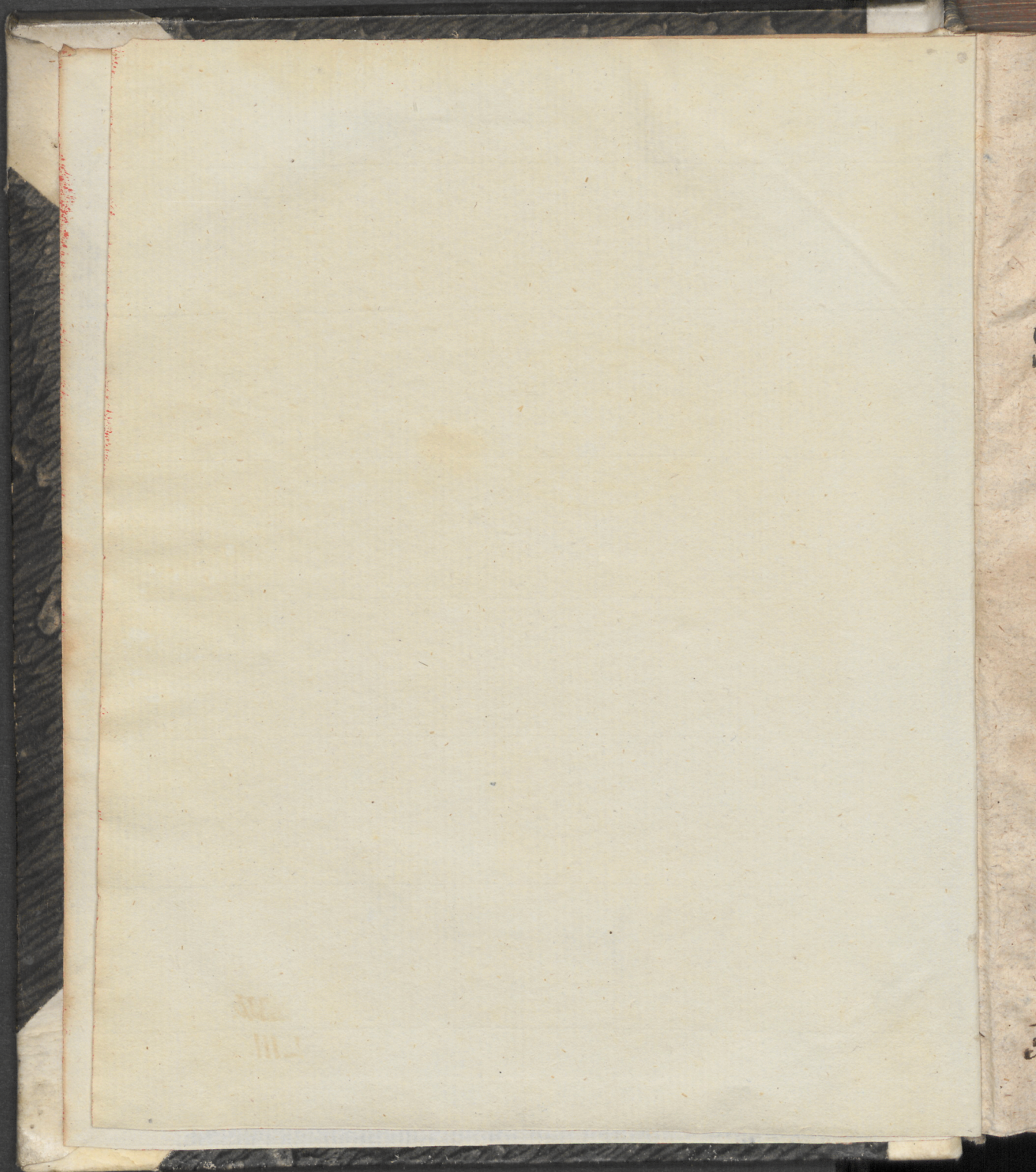
Band (Druck) Freier Zugang

N. K. — 2 (53.)

Q. D. B. V. 121
EXERCITATIO
HISTORICO-POLITICO JURIDICA
DE
ORIGINE ET PRIVILEGIIS
TRIBUUM, 18

PRESERTIM 7
IN CIVITATE NOSTRA
EARUMQUE CUM REPUBLICA NEXU
IN DUO CAPITA DIVISA

QUORUM PRIUS
EX DECRETO ET AUTHORITY
AMPLISSIMI JURISCONSULTORUM ORDINIS
IN INCLYTA PATRIA UNIVERSITATE

PRO SUMMIS
IN UTROQUE JURE HONORIBUS
SOLLEMNITER ET LEGITIME CONSEQUENDIS

PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTIT

JOH. RUDOLPHUS FATIO J.U.C.

Ducentumvir et Summi Appell. Colleg. Ass.

AD DIEM 2. SEPTEMBRIS ANN. C. M DCC LXXIV.

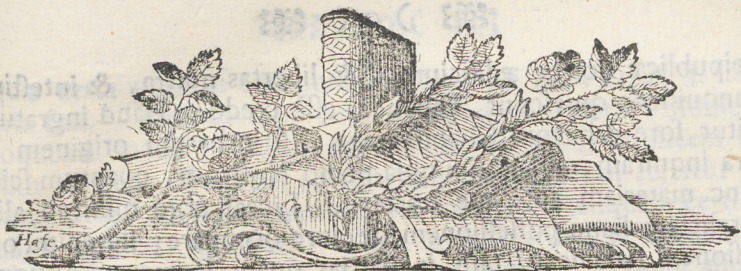
H. L. C.

BASILEÆ.

Typis Joh. Rodolph. Im. Hof & Filii.

Q. D. N.
EXERCITATIO
HISTORICO-POLITICO JURIDICA
DE
ORIGINE ET PRIVILEGIIS
TRIBUNUM
IN CIVITATE NOSTRA
EADUQUE CUM REPUBLICA NEXU
IN DUO CAPITA DIVISA
EX DECRETO ET AUTHORITY
AMPLISSIMI JURISCONSULTORUM ORDINIS
IN INCLETA ACADEMIA UNIVERSITATE
IN UTROQUE JURE HONORIBUS
COLLEGIUM ET LEGITIME CONSEQUENDIS
PUBLICO EXAMINIS EXAMINI SUBMITTIT
JOH. RUDOLPHUS FATIO A.C.
Ducenarius et Summus Appell. Colleg. Adj.
AD DIEM 4. SEPTEMBRIS ANN. C. M. DCC. LXXIV.
H. L. C.

BASILEAE
Typo Joh. Rudolph. Im. Hof & Füllig

EXERCITATIO
DE
ORIGINE TRIBUUM
EARUMQUE
PRIVILEGIIS,
PRÆSERTIM
IN CIVITATE NOSTRA.

CAPUT I.

S. I.

VARIE dantur Civium distributiones, quibus distingui & in convenientem ordinem in Civitatibus redigi solent ab imperantibus; Sed eas prætermittam. De eo ordine mihi agendi consilium est, secundum quem Cives in nostra Republica in corpora, quæ Tribuum nomine veniunt, juxta ipsorum vitæ genús, commercia, aut opificia dispartuntur, cum præsertim hæc distributio antiquitus jam in usu fuerit, & hæ Tribus successu temporis ita accreverint, ut Reipublicæ administratio ad eas devoluta sit. Quando ergo hæ Tribus formam Reipublicæ nostræ Aristocratico Democraticam efficiunt, ex quibus tam Ampl. noster Senatus minor dictus, quam etiam Maior (universam Rempublicam repræsentans) eligitur; jure merito eas pro lapidibus angularibus, super quibus totum

A

Reipu-

Reipublicæ nostræ ædificium, & libertas nostra, & intestina tranquillitas quiescunt, habendas esse credo. Haud ingratum igitur fore arbitror Civibus meis, si in harum originem & jura inquiram; Præsertim quia nemo Noster, quantum scio, hanc materiam ante me tractavit. Liceat ergo mihi ab aliis derelictam hanc possessionem de jure occupare; ita enim, occasionem nanciscar, tam in patrias quam Romanas Antiquitates inquirendi. Ut autem ordine fiat, dicenda in duo Capita dividam, in primo de Origine & Foundatione harum Tribuum, in secundo de earum Privilegiis acturus.

§. II.

Universitas, Tribus, Corpus & Collegium, significant multitudinem hominum ejusdem conditionis & potestatis sub certo regimine publica auctoritate communis commodi gratia consociatam, & sic synonyma inter se sunt, quamvis aliàs distingui soleant; ita ut corpus conjunctio sit plurium Collegiorum; Hinc l. 9. §. 1. D. qu. met. caus. dicitur: siue singularis sit persona, vel populus, vel curia, vel collegium vel corpus. & l. 20. D. de Reb. Dub. argumentum à Collegio ad Corpus ducitur. Tamen hæc vocabula Corpus & Collegium sigillatim ad collegia opificum & artificum, qui jus societatis ineundæ habent, transferuntur. juxt. l. 1. pr. & §. 1. D. qu. Univers. nom. & in. l. 5. §. 12. D. de Jur. immunit. quæ etiam sodalitia, sodalitates dicuntur. Apud nos, ut & in aliis Germaniæ Urbibus hæc collegia vocantur Tribus. Hanc appellationem aliqui à numero personarum, quod omne collegium ad minimum tribus personis constare debeat juxta l. 85. D. de V. S.; alii à tribuendo, quia quodvis collegium, sua specialia jura distributa, vel jura communia in singulos æqualiter distribuenda habet; alii potius a veteri Romuli divisione, qua Cives suos in tres Tribus divisit (quibus, licet earum numerus ad XXXV. auctus fuerit, ex antiquo instituto nomen mansit.) derivandam esse credunt; quæ derivatio & mihi verior videtur. Hæc denominatio etiam postea ad collegia opificum aliasque societates, & Decurias, quæ

quæ certa pecuniâ emi poterat, l. 35. pr. D. de Legat. 3. translata fuit. Hoc tantum mihi monendum videtur, hodierno loquendi modo, Tribus appellationem etiam duplicem sensum habere. Primum ad sola collegia opificum refertur, & tunc idem, ac fraternitatem, vel societatem aliquam certi aliquus opificii, significat. Dein in latiori sensu aliquam civium distributionem, a summa potestate in civitate aliqua, sub certo regimine institutam, denotat; secundum quam unusquisque civium, juxta vitæ suæ genus, commercium, aut opificium, quod exercet, cuidam tribui, cui illa incorporata sunt, inscribere, eamque assumere tenetur. Et quidem in hac significatione, in quibusdam Liberis Germaniæ Urbibus, & apud nos, ut & Tiguri, & Schaffhusiæ accipitur.

§. III.

Hujusmodi opificum collegia medio Ævo dicta sunt *Gilde*, *Gihlde*, hinc *Amts Gihlde*, *Gihlde Brüder* (quam vocem alii a vocabulo *Geld*, quia unicuique ex sociis suum symbolum conferendum erat; alii a voce *gelten*, quia licita & valida collegia habent, hinc *gültige Meister*, derivandam censent) Item *Uniones*, *Einungen*, *Innungen*, quasi *Einigungen*, *Vereinigungen*, quæ denominatio consociationem opificum, eandem artem exercentium significat. Item *Mittel*, quasi *Universitas* quædam, cujus quodlibet membrum de medio & numero totius est: hinc *Mittel fähig* idem ac *habilem societatem ineundi* significat. Item *Amt*, hinc *das Schuster Amt*, *das Schlosser Amt*. vid. *Mev. ad Jus Lubec. L. I. T. I. Art. IV. in add. ad n. 1.* unde descendit compositum vocabulum *Amts-Gerechtigkeit*, collegium suis juribus legitime instructum. (*) Sed usitatior apud nos est denominatio *Confratriæ*, *Fratrariæ Brüderschaften* & *Zunft*, uti in litteris nostrarum Tribuum institutoriis dicuntur. Vox *Zunft* idem significat ac *Zusammenkunft*, contracto per Syncope vocabulo, & inde descendit *Zunft-Genoss*, *Zunft-Bruder*, *Zunft-Gerechtigkeit*, *Zünftiger Meister* Magister Tribus capax; Aliæ quidem adhuc sunt, horum Collegiorum denominationes,

nes, quas lubens prætermitto, quia magis particulares & quibusdam tantum Provinciis vel Urbibus propriæ; de quibus vid. Beier. de Colleg. Opific. c. 1.

(*) Hanc denominationem Amt optime explicat Marperger. Eröfnetem Manufacturen: Haus Cap. 12. Eine Handwerks-Zunft, oder Amt, begreift in sich alle die Meister in einer Stadt, oder auch in einem ganzen Lande, welche einerley Professionen und Gemeinschaft unter sich haben, und sich, was ihres Handwerks Angelegenheiten betrifft, zu einerley Aeltesten bekennen, einerley Regeln unterworfen, und zu einerley Lade, Amt, Herberge, oder Krug halten; wie etwann die Schneider oder Schueßer in einer Stadt oder Lande thun; oftmahlen auch von zweyen oder mehrerley Herrschaften und Ländern zusahmen halten, einerley Amts-Sigil haben, und ihre extravaganzen soweit erstrecken; daß Sie diesem oder jenem Meister und Gesellen, nachdem er verbrochen, die Arbeit legen, auffbieten, schelten, und wohl gar unehrlich machen, und in Strafe ziehen.

§. IV.

Opificum Collegia apud Romanos jam Numa Pompilius instituit, opificesque Romæ in certa collegia distribuit; quod maximopere laudat *Plutarchus in ejus vita c. 44.* remque memoratu dignam sic refert: *Præ cæteris ejus institutis commendatur populi per artificia centuriatio: divisit autem civitatem per artes Tibicinum, Aurificum, Tinctorum, Sutorum, Coriariorum, Arariorum, Figulorum; reliquas artes in unum collegit, fecitque ex omnibus corpus unum, collegiaque & consilia atque sacra cuique sectæ decentia attribuit. Ita primum susulit ex urbe factiones, ne hi Sabini, illi Romani, hi Tatii, illi Romuli Cives haberentur, vocarenturque. Sed hæc Numæ populi divisio, post ejus mortem, in deluetudinem videtur abiisse; quam tamen in usum iterum revocavit Servius Tullius, qui, ut *Florus Lib. 1. c. 6.* refert: Populum Romanum in censum relatum, digestum in classes, curiis atque collegiis distributum, summaque Regis solertia ita Rempublicam esse ordinatam, ut omnia patrimonii, dignitatis, ætatis, artium, officiorumque in tabulas referrentur. Hæc autem ita intelligenda mihi videntur, non ac si Servius hanc civium in collegia divisionem primus instituerit, sed quod eam, fortasse ex ratione*

tionē statū, a suis Prædecessoribus neglectam, in usum iterum revocaverit. Hoc quidem certum, Servii regis institutum non diu durasse. Nam Tarquinius Superbus, uti omnes Prædecessoris sui leges abolevit, sic etiam hæc collegia dissolvit: *Leges a Tullio scriptæ a Tarquinio sublatae sunt & præterea Coetus omnes paganorum, curialium, vicinorum, vel in agris vel in Urbe ante sacrorum causa fieri solitos, uno edicto in posterum vetuit, ne multis in unum locum conventibus, occultæ conspirationes contra tyrannidem fierent: scribit Dion. Halic. Lib. 4. p. m. 246.*

Historiam horum Collegiorum post. Sigonium Lib. 2. de Antiqu. Pop. Rom. Jur. & Pitiscum. in Lex. antiqu: Vir de omni Iprudentia in ordinem redigenda & illustranda optime meritis Heineccius, more suo, doctè, solidè & cum apparatu in Exercitatione de Collegiis opificum exposuit; nos ejus vestigia sequentes in compendio, quæ ad propositum nostrum faciunt, prolaturi sumus.

§. V.

Ejectis Regibus, Collegia sensim in usum revocata fuisse, exinde certum est; quia Xviri in LL. XII. Tab. ea permiserunt: Nam ibi scriptum: *Sodales legem quam volent, dum ne quid ex publica coRompant, sibi ferunt.* Gothofr. in quat. fontib. Jur. Tab. VIII. § pag. 131. Suspiciatur quidem Vir iste doctissimus pag. 224., hanc legem de Sodalibus ad solos fratres Arvales spectasse; qui secundum Cujac. Lib. XI. Obs. 5. de agrorum finibus judicabant, & hæc etiam ratio videtur fuisse, quare Gothofr. legem hanc, Tab. VIII. quæ de juribus prædiorum agit, inseruerit. Sed horum doctissimorum virorum conjectura mihi non satisfacit; Partim quia videre non possum, cur Xviri, fratribus Arvalibus, præ reliquis sodalibus, potestates sibi ferre, permiserint? nam vicinorum jurgia sine hac potestate componere potuerunt; Partim quia admodum dubiosum est, an penes hos fratres jus finium regundorum fuerit; quia in eadem Tabula lex exstat, qua cautum: *Si jurgant ad fines, Prator arbitros tres addicito.* Si ergo Prator tres arbitros

arbitros in iudicio finium regundorum dedit; longe verius est, hoc iudicium finium regundorum non ad fratres Arvales pertinuisse, & hoc eo magis, quia neque *Plinius Hist. N. Lib. XVIII. 2.* neque *A. Gellius. Lib. VI. N. Att. c. 7.*, qui de horum fratrum Arvalium institutione & sacerdotio agunt, ullam huius iudicii mentionem faciunt; hinc optima ratione concludi posse mihi videtur, Legem de Sodalibus ad omnes Societates & Collegia licita pertinuisse.

§. VI.

Variè quidem Romæ cum Collegiis actum fuit; Nam non modo antiqua à Numa instituta in usum revocata, sed nova successu temporis addita fuere sic Ann. U. C. 259. Claudio Servilioque Cfs. Mercatorum Collegium (Mercuriale dictum) *Liv. 2. c. 27.* institutum est; à M. Furio Camillo Dictatore Ann. U. C. 316. Capitolinum. *Liv. 5. c. 50;* de quibus collegiis etiam Cicero ad Q. Fratrem mentionem facit. *Lib. I. Ep. 5.* Sic ut cum crescente Romanorum potentia etiam collegiorum numerus augetur. Verum hoc non modo in urbe, sed & in Provinciis & Coloniis, quæ hac in re matrem atque dominam imitari solebant, factum; Ita ut fere nullum opificium, nullum vitæ genus esset, cuius homines non inirent societates. Gravata sic coetibus urbe, vix prohiberi poterat, quominus in factiones abirent; Præsertim quum a turbulentissimis quandoque Tribunis opifices instigati essent, ut clausis tabernis ad Rostra confluerent, & de gravissimis rebus sententiam dicerent, & suffragia ferrent. Plebi etiam ex eo maxima accessit in comitiis Tributis auctoritas, quod Lepidus & Nobilior Censores, referente *Livio 40. c. 51.* Ann. U. C. 575. suffragia mutassent, regionatimque generibus hominum, causis & questibus, tribus descripsissent. Senatus ergo, ne omnia in pejus ruerent, curam adhibuit; ut collegiorum licentiam frenaret, eaque in licitum numerum redigeret: Pluribus ergo *Scitis* & legibus collegia sunt sublata præter pauca & certa, quæ utilitas civitatis desiderasset, ut fabrorum tinctorumque, *Ascon. Pæd. ad Cic. pro Corn.*

Corn. p. Edit. Verburg. 1793. Quando autem hoc factum sit, idem *Pæd.* refert p. 1289. & seq. nempe *Luc. Cæcilio.* & *Q. Marc. Cfs.* Ann. U. C. 685. Collegia sublata sunt, quæ adversus Rempublicam videbantur esse. Post novem deinde annos *Publ. Clodius* lege lata restituit, sed & nova alia adjecit, ex omni face urbis & servitio. Et licet Ann. U. 696. *P. Corn. Lentulo* & *Q. Cæcilio Martello* Cofs. D. IV. Idus Febr. Sctum factum esset: ut Sodalitates Decuriatique discederent, lexque de iis ferretur, ut qui non discessissent, ea pena, quæ est de vi, tenerentur. *Cic. ad Q. Frat. Lib. 2. Ep. 2.* hoc tamen Sctum vim legis nunquam obtinuisse videtur. Sic inter mala quibus, Respublica premebatur, erant Potentum factiones & plebis in coetus ineundi licentia & proclivitas.

§. VII.

His malis Senatûs auctoritas medelam afferre non valebat; Dictatore seu potius Imperatore, qui dissolutam Rempublicam in ordinem redigeret, opus fuit. Mutata ergo Republica: *Cæsar* Collegia præter antiqua distraxit. *Suet. in Cæs. c. 42.* Sed post ejus necem, inter intestinum bellum, leges silere & prohibitio, de collegiis ineundis, obdormière. Augustus rerum positus, Patrisque adoptivi vestigia premens: Omnia collegia præter antiqua & legitima dissolvit. *Suet. in Aug. c. 32.* Hujus prohibitionis causa fuisse traditur, commestationum & compotationum intemperantia, ex qua deterrima quæque & maxime nefanda nascuntur scelera. Sed prætextus magis quam vera causa id mihi videtur fuisse Timebant nempe, viri isti prudentissimi, sed & suspiciosi, factionum hominum coetus, ne collegii titulo ad res novandas & Rempublicam turbendam abuterentur. Præsertim cum illi ipsi, talium factionum ope & consilio Rempublicam subvertissent. Sic & insequentes Imperatores collegia modo abrogarunt, modo permiserunt. Ita de Claudio refert *Dio Cass. Lib. 60. p. 666.* collegia a Cajo permessa dissoluisse, & quia intelligebat, nihil perfici, si qua re vulgo interdiceretur, nisi vita quoque transformetur, cauponum tabernas,

nas, in quas coeuntes potabant, demolitus est: edixitque, ne quis carnem elixam, aut aquam calidam venderet, ac in quosdam contra delinquentes animadvertit. Cum tamen de ipso notum sit: eum cibi vinique quocunque tempore & loco appetentissimum fuisse. Suet. in Claud. c. 33. Nec Trajanus, ut nova collegia tam in urbe quam in Provinciis instituerentur, passus est. Plin. X. Ep. 43. Quem morem & Severus & Divi Fratres (i. e. M. Antoninus & Luc. Aelius Verus) secuti sunt l. i. in fin. pr. & §. 2. D. de Colleg. & Corp.

§. VIII.

Nunquam tamen omnia collegia opificum Principes aut in Urbe aut in Provinciis dissolverunt; sed modo ea, quae sine licentia inibantur; hinc saepissime gloriabantur collegia, ipsis licentiam datam fuisse coeundi: Sic apud Gruter. pag. 391. Insc. I. Ex decreto Ordinis Corporis Piscatorum & Urinatorum totius alvei Tiberis, quibus ex S. C. coire licet. Et pag. 432 Insc. I. Collegium fabrum, quibus ex S. C. coire licet. Habebant vero non modo suos Patronos, sed & Patronas, ut Augustas, quae eorum collegia tuebantur, quod testatur lapis Firmi in Piceno.

ALLIENÆ T. P.

C. VETTIUS POLUS

UXORI

SANCTISSIM. ET

C. VETTIUS POLUS

MATRI

PIISSIMÆ PATR.

COLL. FABR. ET CENT.

sed & sua peculiaria Sacra, suos Genios. Sic Gen. Colleg. Cent. apud Reines Class. I. n. 302. Dies festos, quibus Diis Tutelaribus Sacra faciebant. Mercatores v. gr. Mercurium colebant, & pro Patrono habebant. Hinc Ovid. Fast. V. v. 669.

„Templa tibi posuere patres spectantia circum

„Idibus; ex illo est hac tibi festa dies.

„Te

„ Te quicumque tuas profitetur vendere merces,
 „ Thure dato tribuas ut sibi lucra roget.

Et Deæ Minervæ, Fullones & Cerdones item Tinctores sacra fecisse quinquatribus majoribus XIV. Cal. April. idem tradit. Ovid. Fast. III. v. 817.

Hanc cole qui maculas lassis de vestibis aufers,
 Hanc cole, velleribus quisquis abena paras.

Sic etiam reliquis opificiis & Collegiis sua sacra erant, quibus vacabant. (*)

(*) Superstitiosus iste mos, cum aliis reliquiis ex gentilissimo suam originem habentibus, abolito illo, in Ecclesiam Christianam meavit, quem cum ipsis opificum Collegiis, Clerus ex Italia in Germaniam transplantavit. Inde evenit, ut unumquodque opificium suum sanctum acceperit, qui operis benediceret, atque miraculis contra turbatores defenderet. Sic Pictores S. Lucam, Fabri Eulogium five S. Josephum. Calcearii S. Crispinum, Sartores Gutmannum alij alios habent. Hujus rei etiam mentionem facit Besoldus Tb. Pract. T. I. p. 1022. Voce. Stabler. his verbis „ Es sollen Handwerks-
 „ Meister der Handwerke, die von alters her ihre Bestättigung,
 „ auch Stab und Heiligen empfangen haben, solche Bestättigung
 „ auch Stab und Heiligen von unsern Amtleuthen in unserm Hoof
 „ empfangen und aufnehmen, und darum thun, als von alters her
 „ kommen ist.

§. IX.

Imo videntur hæc opificum Collegia sub insequentibus Imperatoribus, qui ea permisere, floruisse. Nam in l. 6. D. de Jur. Immun. Taruntenus Paternus, qui sub Commodo vixit, teste Bertrando de Iperitis Lib. 1. c. 32. & Grotio de vit. Jctorum Lib. 2. c. 11. §. 4. XXXII. Collegia enumerat. Et Alex. Severus, se quasi alterum Numam præstitit, qui referente Lampridio in ejus vita Cap. 33. Collegia opificum ordinavit, corpora constituit vinariorum, lupinariorum, caligariorum & omnium artium, hisque ex sese defensores dedit, & jussit, quid, ad quos Judices pertineret. In l. 2. C. Th. de Exc. Artif. XXXV. nominantur artificum Collegia ab iis in c. l. 6. plerumque diversa, ad quam legem doctè commentatus est Guid. Pancirollus in Append. ad Not. Imp. Occid.

B

Hæc

Hæc Collegia ad finem Imperii durasse ex *Symmacho* liquet; qui eorum utilitatem & necessitatem civilem ostendens, sic scribit *Lib. X. Ep. 27.* *Horum corporum ministeriis urbis Romæ onera sustineri. — hic laniati pecoris investor est; ille ad victum populi cogit armentum, hos suille carnis tenet functio, pars urenda lavacris ligna comportat, sunt, qui fabriles manus augustis operibus accommodant, per alios fortuita arcentur incendia, jam caupones & obsequia pistoria, frugis & olei bajulos, multosque id genus patriæ servientes enumerare fastidium est.*

S. X.

Sic omne Collegium licitum Rempubicam repræsentabat; Nam fociis licebat pactiones sibi ferre; habebat & res communes, arcam communem & syndicum *l. 1. §. 1. D. qu. Univ. Nom.* habebat ad imitationem Civitatis suum Magistratum, nempe Magistrum Quinquennale, seu Primicerum, Quæstorem, Defensorem & suos Secundarios, qui ad Collegium, tanquam Consules ad Senatum, referebant; Membra sententiam dicebant, & quod plurimorum suffragiis approbatum, id Decretum vocabatur. Tale decretum Fabrum & Centonarium Regiensium exstat apud *Guid. Pancirollum in Append. ad not. Imp. Occid. p. 23.* Magna tamen inter hæc opificum Collegia differentia; Nam quædam Privata modo erant, quorum opifices Privatis operam suam locabant; Sed erant & Publica, quæ Fabricæ dicebantur, quarum Opifices publicis sumtibus sustinebantur, & speciali quadam honoris ac immunitatum prærogativâ præ reliquis opificibus fruebantur. Sic Naviculariorum & Fabricensium Collegia non pari passu cum aliis publicis, ne dum cum privatis ambulabant. Sed altiora collegiorum insignia præferabant.

In istis fabricis, quæ *Sacræ l. 6. C. de Fabric.* dicebantur, arma, quæ a privatis conficere interdictum erat, fabricabantur. *Nov. 85. c. 3.* Harum in omnibus Imperii provinciis certus numerus erat, optimique artifices, multis immunitatibus in has fabricas erant alliciendi; sed qui semel fabricenses facti, nec ipsi, nec eorum liberi fabricam deferere

deserere poterant, cui & inviti obnoxii manebant, & ideo stigma brachiis eorum imprimebatur. l. 3. l. ult. C. de Fabriciens. vid. Guid. Pancirollum in Not. Imp. Orient. pag. 99. & Occid. pag. 56. Guther. de Offic. Dom. Aug. Lib. III. c. 12.

§. XI.

Verum tota licet Italia, Barbarorum irruptionibus devastata, Roma quondam gentium domina, Herulorum Gothorumque armis capta, opifices hinc inde dispersi essent; semper tamen horum collegiorum vestigia mansere, quæ tranquilliori ævo sensim in usum revocata & quasi in integrum restituta fuere. Nam postquam Longobardi in Italia regnum instituissent, & hoc ad Francos, qui illud auxerunt, & ab his ad Germanos, qui oportunioribus, ad constituendam libertatem, legibus temperarunt, pervenisset, hoc etiam ratione collegiorum factum est. Sic de Ottone II. refert. Sigon. Lib. VII. p. m. 286. de Regn. Ital. sub Ann. 973. Regem civitatum libertatem in eo fere posuisse, ut leges & consuetudines, jurisdictionem, Magistratus, vectigalia sibi ferme juris atque arbitrii haberent: ita tamen, ut Sacramentum Regibus dicerent; Quocirca alios sibi Praefectos Rex, alios Civitates ipse constituerunt, ac quos quidem Rex ad iura reddenda & populos in fide continendos in provinciis collocavit, ii Missi sive Nuncii sive Legati Imperatoris vocati, quos vero Populi ad regendam civitatem & iura moderanda crearunt, ii Consules duo aut plures fuerunt ex antiqua Romanae Reipublicae consuetudine sumti, qui quotannis ex singulis civitatibus creati, aut apud Episcopum Civitatis, aut apud Nuncium Regis jurarunt. Unde merito Otto Frisingensis Friderici I. ipsius equalis scripsit: In civitatum institutione ac Reipublicae conservatione antiquorum Romanorum solertiam ita imitatos esse Longobardos, ut imperii insolentiam fugientes, Consulum potius, quam potestatum regi voluerint arbitrio.

§. XII.

Hoc institutum Longobardicarum Civitatum in administranda Republica adeo sequentibus Germaniae Regibus placuisse

cuisse & laudabile visum fuisse, scribit *Lehmannus Chron. Spir. Lib. IV. c. 11.* ut hanc consuetudinem in liberis Germaniæ Civitatibus sensim introducere coeperint. Et sic Henricus V Spirensibus jam Collegium Senatorium, vel uti tum dicebatur, Ordinem Proconsulum & Consulum concessit, prout citatus *Lehmannus* ex Litteris *Philippi Regis, Privilegium, huic Urbis ab Henrico V. & VI. concessum, probat.* Ut nempe libertatem habeant Spirenses XII. ex civibus suis eligendi, qui per juramentum ad hoc constringantur, ut Universitati prout melius possint ac sciant provideant & eorum consilio civitas gubernetur. Spirenses ita ex XII. Viris nobilibus suum senatum legisse, & Rempublicam ordinasse. Hoc institutum sensim alias post alias liberas Civitates, prout unicuique harum gratia hæc à Regibus concessa fuit, imitatas fuisse. Et sic Colonienfes, Moguntienfes, Wormatienses, Argentoratenses, Basilienses, Urbes Episcopali sede inclytas, senatum suum ex Nobilibus legere & Rempublicam ordinare coepisse.

§. XIII.

Quum de Senatus in hisce Civitatibus institutione mentionem fecerim, à proposito meo non alienum erit, si statum nostræ Civitatis paulo altius repetam. Urbem nostram Regno Burgundiæ, quod post depositionem Caroli Crassi Rudolphus harum Provinciarum Rector circa ann. 888. instauraverat, subjectam fuisse, *Wurfi. nosser. Lib. 2. Chron. C. 10. & 12.* & alii historici tradunt. *Obrecht in Prodrom. Rev. Alsat. pag. 100.* Nulla ergo de ejus administrationis forma illorum temporum in Civitate nostra quæstio esse potest. Nam ea, ut reliquæ hujus Regni urbes, per regios Ministros administrata fuit. In quo statu & per 137. ann. permanfit. Sed cum Rudolphum ultimum Burgundiæ Regem (Henrico II. Cæsare, habita in urbe Argentina conventionem, successore regni sui destinato, & principibus ad huic jurandum adactis) postquam interim Cæsar fato functus esset, hujus institutionis poeniteret, Conradus Henrici in imperio successor, magis augere, quam minuire

nuere regnum intentus & antecessoris sui labores metere volens Basileam sibi subjugavit ann. 1025. composita tamen inter eos, in urbe nostra, pace, ut Burgundus Cæsari regnum iisdem conditionibus, quibus antea id Henrico promissum fuerat, traderet. *Ditmar. Lib. VIII. p. 407. Wippo p. 431. & 435.* Facta sic Basilea Urbe Imperiali per Advocatum & Scultetum, ab Imperatore positos, administrata est (*) Plerisque autem Episcopis, in iis Imperii civitatibus, in quibus sedes suas habebant, jus, Advocatos & Scultetos constituendi, ab Imperatoribus commissum fuit; hinc etiam duæ hæ dignitates, ab Episcopis, in nostra Civitate, constitutæ fuere. Non mirandum ergo, postquam in ea, ad imitationem aliarum liberarum civitatum Senatus constitutus esset, Præfulibus in ejus electione magnam fuisse potestatem. Ex catalogo autem Consulum a *Wurst. Lib. III. Chr. c. 2.* exhibito concludere licet, Senatum Basileæ ann. 1252. primum institutum fuisse: & admodum verisimile, civitatem hoc Privilegium a Wilhelmo Rege impetrasse.

(*) Advocati ab Imperatoribus ad conservationem Imperatoriae Celsitudinis Urbibus constituti sunt. *Munster in Cosmograph. Lib. VI. c. 68. Urst. Chron. Lib. II. c. 11. p. 95.* Forum officium, ubivis in Imperio, parile haud fuit, sed pro diversitate Civitatum, eorumque privilegiorum varium aut differens, *vid. Myleri ab Ehrenb. Archæolog. c. 21.* Apud nos erant Judices Criminales die Blut-Richter, qui rebus capitalibus, de læsa pace, & injuriis nomine Imperatoris jus dicebant. Hanc advocatiam Carolus. IV. ann. 1348. Basiliensibus concessit, cui a Civibus jurato promittendum erat, Advocatiam apud Urbem conservare. *Urst. Chron. L. III. c. X.* & ab hoc tempore jus Advocatum constituendi apud Senatum fuit; qui officium hoc ann. 1672. plane abrogavit. Sculteti vero Civilis judicii Præsides erant, germ. *Schultheissen* dicti. etymon vocis *Simler. de Repub. Hev. p. 361.* a debito & jubendo, quod nempe *Schuldheissen* sit, debitoribus imperare, ut creditoribus suis satisfaciant, descendere putat. Ex legibus Longobardorum, ubi Sculdahis Sculdafius vocatur adparet, significasse judicem qui de debito pronunciabat, pignora capiebat, quique debitores ut creditoribus satisfacerent cogebat *Georgisch. Corp. Jur. Germ. Antiqu. p. 1178 & 1180.* Hi Præsides suos habebant Assessores suos Judices Scabinos Richtere oder Raths- enburgere dictos ex viris nobilibus lectos, cumque his merum & mixtum imperium exercebant. Postquam vero Episcopis ab Imperatoribus

bus concessum esset, hæc officia constituere, prudenti consilio hæc nobilibus in feuda dederunt, ne hisce vacantibus de semel acquisita concessione caderent. Sed Episcopi omnia hæc jura modo Imperatorum concessione exercebant. Nam tempore Fridrici II. Superiorem Jurisdictionem Imperatores in Episcopos & Abbates eorumque territoria sibi reservarunt *Stumpf. Chr. Helv. Lib. 4. C. 70.*

§. XIV.

Ut jam é diverticulo ad Collegia opificum redeam, cum semel in constituendis civitatibus, Germani Italos essent imitati, nihil facilius erat, quam eos & in aliis institutis imitari; Et uti Senatorum Collegia Imperatorum auspiciis in civitatibus Germaniæ sensim fuerunt introducta; Sic & Societates & Tribus opificum Clero & Episcopis faventibus in Germaniam transmigraverunt. Ita & senit *Anonymus von Handwerks-Mißbräuchen*. Am wahrscheinlichsten scheint zu seyn, daß dergleichen Zünfte von denen Römern entlehnet, und durch die Bischöffe aus Italien nach Teutschland seyn gebracht worden, *§ seqq.* Quo tempore autem ista transplantatio facta sit, certo determinari non potest. Putat quidem Vir Germanicarum rerum quondam peritissimus *Petrus de Ludwig in Dissert. de Opific. in Pag. Exul. c. 2. §. 3.* Hæc opificum collegia ab Henrico Aucupe (multorum, in Germania magna, urbium conditore) jam instituta fuisse; suamque conjecturam, nova, ut ipse dicit, interpretatione *Wittichindi* fundare nititur tradentis *Lib. I. pag. 639. Quod Rex (nempe Henricus I.) omnes Conventus atque Convivia in Urbibus voluerit celebrari.* Lectores suos isthoc persuadere conatur *per conventus opificum collegia* intelligenda esse. Sed hæc conjectura nullo nititur fundamento. Nam licet Germani opificia antiquitus jam exercuerint; constat tamen, ea & ante & diu post Henrici I. tempora, a nemine, quam a solis servis fuisse tractata. Hinc longe probabilior mihi *Lehmanni* sententia videtur, qui in *Chron. suo Spir. Lib. IV. c. 14.* tradit; non modo Senatoria sed & opificum Collegia ex Italia ad nos pervenisse. Hanc rem memoratu dignam sic refert: a priscis jam temporibus omnem populum in Liberos & Ser-

VOS

vos in Germania divisum fuisse. Solos liberos civium jure capaces, reliquos omnes urbium incolas, ut opifices, nautas, aurigas, agricultores, & alios reliquos servilis conditionis homines existisse; qui cum ipsis urbibus ecclesiis ex munificentia Regum traditi fuere; Urbes vero, hac hominum multitudine, Regi & imperio inutili, ita repletas & oneratas fuisse. Quod cum igitur Rex Henricus V. vidisset, & insuper morte, bellis, conjugii disparibus nobilium cum servis, civium numerum indies decrescere, incolarum vero quotidie ex omni facie hominum augeri animadvertisset; Principum consensu ordinasse: ut omnes urbium incolæ, opifices, nautæ, aurigæ, agricultores liberi essent, & civium jure perfruerentur, vicissim vero onera imperii ferrent. Sic ergo hac regis gratia omnes servos liberos & cives factos fuisse. Haftenus ille.

§. XV.

Mutata, hac manumissione, urbium facie, alia plane civium divisio introducta est; nempe in Nobiles & Plebejos: *In oppidis liberis & imperialibus populus omnis in duos ordines divisus est, Nobilium atque Plebejorum Siml. Lib. II. de Rep. Helv.* Nobiles tamen soli Magistratus & munera in civitatibus obire: Plebeji mercaturam & opificia exercuere. Liberata vero Plebe servitutis jugo evenit, ut majori studio & duplicata sedulitate opificia sua tractaret, quibus non modo necessaria acquirere, sed & insuper aliquid lucrari posset; hinc & urbes commerciis florere coeperunt. Et cum hac manumissione Plebs Jus sodalitatii adepta esset, etiam ad altiora spiravit. Vidit nempe & nobiles suas societates habere, quos imitari in ineundis fraternitatibus voluit. Clerus nequaquam hisce coeptis contrarius, sed potius auctor & suavor exstitit, plebemque hoc modo sibi devincire studuit; Et cum in Italia Collegia & Fraternitates in usu essent, sic & sensim in Germaniam traducta videntur. Hoc quidem certum est, in Germania Uniones seu fraternitates antiquitus a solis Episcopis institutas & opificibus permissas fuisse. Sic *Wichmannus Archiepiscopus Magdeburgensis*

Ann. 1153. Uniones Pannicidarum instituit. Meibom. Script. Rer. Germ. Tom. II. p. 329. Idem Archiepiscopus in eadem urbe Sutoribus fraternitatem concessit de Ludwig. Reliqu. Msc. Tom. 2. p. 389. & Wichmanni exemplo Lutoldus Episcopus in eadem civitate ann. 1195. fecit unionem Clypeatorum quæ dicitur die Schilder Zünung Meibom. Tom. 2. pag. 329. & circa eadem tempora Goslaræ, Brunsvigæ, Argentorati, Numburgi, aliisque in urbibus Germaniæ hæc opificum collegia in usu esse cœperunt.

§. XVI.

Institutionibus tamen hisce collegiorum opificum Nobilitas vehementer adversabatur; cum soli Patricii Magistratus munia in Civitatibus liberis Imperialibus obirent, & sic forma Aristocratica ubique introducta esset. Nam consuetudo illa in viridi observantia apud Nobiles erat: *ut quoslibet contemptibilium mechanicarum artium opifices a Reipublica administratione tanquam pestem propellerent; sed constitutis Tribubus Plebs numero & opibus Patriciis superior, etiam de excutiendo eorum jugo cogitavit; postquam arcanum in vulgus manasset: En unquam fando audiistis, patricos primo esse factos, non de cælo demissos, sed qui patrem ciere possent, id est, nil ultra quam ingenuos Liv. X. c. 8. partemque publicæ administrationis ad se traxit. Hinc ubique Turbæ inter Patricos & Plebem enatæ; Illis administrationem civitatum sibi solis vindicantibus; hac etiam partem in ea sibi attribuentem; Res ergo ferro multis in locis decidebatur, & prout una vel altera pars superior facta vel Plebs sibi ad curiam viam munivit; vel ejus antesignani severissime puniti sunt. Sic Ann. 1220. decem Magistri Gildonum a Consulibus Brunschwige suspensi & undecimus decollatus est, duodecimus in peregrinatione existens evasit & hoc fuit initium multorum malorum. Gobelin. Cosmodr. etat. 6. c. 67. Sic etiam Magdeburgi orta sunt multe dissensiones inter Consules & Magistros Unionum, ut in eadem civitate ann. 1301. cremati fuerint Magistri unionum in foro, propter prodicionem iis impositam Meibom. Tom II. p. 333. & 334. Eodem modo Colonix Ann. 1368. Aquisgrani*

grani 1373. & Tremontiæ ann. 1400. *teste Potgieß. de Stat. & Cond. hom. propr. p. m. 59.* Spiræ & Moguntiaë *Lehm. sub ann. 1368. & 1372.* Argentorati Ann. 1332. *Königshov. Chr. C. V.* & Tiguri Ann. 1335. *Rahn. Chr. Helv.* eadem Tragoedia acta fuit. Sed vicit tamen Plebs; ita ut nulla ferè sit libera in Germania civitas, sola Norimberga excepta, in qua opifices sibi aditum ad Senatum & honores non procuraverint.

§. XVII.

Præsertim quoque Imperatores & Principes his opificum regalibus juribus adversabantur, & ea tanquam Statui Monarchico contraria & inimica considerabant. Sic jam Henricus VII. ann. 1231. Comitibus Wormatiæ habitis Decreto opificum artificumque collegia, quæque alia adversus Principum & Pontificum Jurisdictionem popularis status quesita munimenta sublata & detracta esse voluit. Quod & ipse Imperator Fridericus II. Constitutione sequenti anno emissa sancit; ut nulla esset conjuratio, nec promissio vel Societas, quæ Teutonice vocatur. *Eyninge* vel *Ghilde*, nisi sola monetariorum, ea de causa, ut caverent de falsis monetis. *Dat. apud Aquilegiæ Ann. Dom. 1232.* quam ex ærario Eccl. Mogunt. publicavit *Schilter. eamque Königshov. Chr. Arg. p. 618. inseruit. add. Brow. P. II. Ann. Trev. Lib. XV. n. 151. & 152.* Sic postea Sigismundus ann. 1440. edita constitutione, quam Goldastus inter *Stat. & Resc. Imper. pag. 188. exhibet* Tribus in omnibus liberis Imperii Civitatibus, hoc prætextu, ac si illæ Civitatibus parum utiles essent, abolere voluit. Hæc constitutio, cum multa notatu digna contineat, liceat sequentia ex illa adponere:
 „Es ist auch zu wissen, daß in den guten Stäten, nemlich Reichs-
 „Stäten, Zünfft synd, die synd nun sehr gewaltig worden, und muß
 „man die Zünfft gröblich kaufen. Sy machen Gesetze under ihn,
 „als etwan Stät gethan haben: sy ordnen an vil Stäten den Rat,
 „wie vil aus jedlicher Zünfft in den Rat sollen geen, diß heist in einer
 „Stät una partialitas, und ist nicht eine rechte Gemeinshaft als
 „Ich euch sag: Ist eine Zünfft die straffen soll von ihres Handwercks
 „wegen, das sy vollführen, das einer Gemeinde in einer Stät nicht
 „wohl

„wohl komt, als Mehger die das Fleisch zu teur geben, oder Beden
 „die das Brod zu klein backen, oder Schnider die zu grossen Lohn
 „nemen und desgleichen, wie das nun ist, daß von Zünfften die
 „in dem Rat sitzen und der Stat und der Gemein treu und Warheit
 „geschworen haben, so hilfft doch die ein Zunft der ander, als ob
 „Sie sprech, hilff Mir so hilff ich dir desgleichen mit übersehen. Da-
 „mit ist dan die Gemein betrogen, und geben keine rechte Pfen-
 „wert minder. Daß erkennet nun maniglich wohl, daß es größ-
 „lich wieder Gott und Recht ist, und werden die Ende übersehen,
 „und Ich vörrt, daß man kumm sichtiglich und unbedächlich in die
 „Hölle — Wolt man aber innen werden, daß Stät gut würden, und
 „jederman dem andern getreu wer, so thät man Zunft ab, und wer
 „menglich gemein, und wer niemand dem andern beyständig und
 „würdt der Rat lauter & *seqq.* Hoc inquam prætextu Sigismun-
 dus Tribus abolere in omnibus Civitatibus Imperii voluit.

§. XVIII.

Verum enim vero licet illæ sua incommoda habeant,
 quod negari non potest Majores tamen nostri, virorum, non
 Despotiæ servorum principiis moti, illis facilius occurri posse
 existimarunt, quam insolenti nobilium in administranda civi-
 tate insolentiæ. Nam maxime adducuntur plerique, ut eos
 justitiæ capiat oblivio, & hæc etiam causa fuit, cur in plerisque
 civitatibus eorum dominatio aut abrogata, aut democraticè
 temperata fuerit. Sic de Argentoratensium mutatione regimi-
 nis refert *Königshov.* § 97 p. 305. Euf kam der Gewalt us der
 „Herren Sant an die Antwerke, daß doch den Antwerken ein grosse
 „notdurft was. Wan die Herren begiengent grossen Gewalt an in.
 „und wenne ein snider oder ein schuchfuter oder was Antwerkes er was
 „eine Herren hiesch daß er umb in verdienet hette oder das er ime
 „schuldig was umbe Tuch oder umbe wurzen oder anders warumbe.
 „wolt er so gab er ime die schulde. wolt ers nüt gelten so geturste in
 „der arme nüt darumbe bekümben in Gerichtes welse. und hiesch ers
 „ime denne zu dicke so slug er in dran, und keine besserung gieng
 „dernoch. Solichen Gewalt und menigen mutwillen begiengent si
 „armen

„armen Luten“ (*) Hoc est servili imperio plebem exercere, de vita atque tergo regio more consulere; agro pellere & caeteris ejectis solum in imperio agere. Non mirandum ergo, Patriciorum Oligarchiam ubique fere labefactatam fuisse. Malis vero iis, de quibus Imperator in sua Constitutione mentionem facit, ex tribuum institutione metuendis, facile occurri potest & debet à Magistratu. Sic lanii ubique fere tabulam taxativam in macello suspensam habent, auf welche die Schäher den Kauf des Fleisches schreiben. Quod si jam isti officio suo, ut viros honestos decet, fungantur, adæquatum prætium inter opimatum & macilentum constituent, nec falsis linguis fumatisque petasombus sese flecti sinant, eaque observent, quæ ipsis ab Ampli nostro Senatu ordinata sunt, tunc ratione Laniorum nulla in Civitate nostra conquerendi causa est. Sic etiam Pistores secundum Tabellam panem excoquere tenentur, & insuper Collegium, quod die Brodschau vocatur, antiquitus jam institutum fuit, cui demandatum, ut panem, an secundum pondus in Tabella præscriptum excoctum esset, visiteret, transgressoresque poena coërceret (quamvis hodie videatur collegium hoc vigorem suum amisisse.) Sic & olim unicuique opificio Taxa facta, & ann. 1646. typis publicata, quæ si sequenti tempore pro diminutione & auctione annonæ, similiumque rerum, vel pro vilitate, aut charitate temporum, fuisset modificata, Reipublicæ utilissima futura erat.

(*) Et in Chron. Lat. ab auctore additur: „Euf funde under den antvergluten nieman wol bezahlt werden, er macht sich denne an einen Edelman dem er diende jores also ein gebürt) sine Herren dienet, der beschirmete denne den Antvergman und halff ime das men in bezahlen müste, also was etlicher under den Ritters zu Strossburg der groffe gülte hette driehundert Viertel Haben gelz ober vierhundert von antvergluten die an in hödetent, und helffe von ime hettent vor gewalte und vor unlust, den die Edeln dotent über die armen Lute.

†) gebür, Bauer.

§. XIX.

Sed redeamus ad Tribus, & ista quidem in Civitate nostra jam ann. 1210. a Lutoldo a Roetelin Præsule civibus per-

C 2

missas

missas fuisse tradit *Urfisius Lib. 2. Chron. c. 16. in fin.* uti suspicatur in remunerationem & recompensationem spontanei & splendidi comitatus a Civibus ipsi ad Coronationem Ottonis III & iter Romanum, præstiti; hinc ipsis concessisse, ut unaquæque tribus singulis annis unum ex tribulibus suis legendi & in Senatum ad Nobiles mittendi jus haberet; horum vero Caput seu Præsides, Summus Tribuum Magister, ab ipso Præsule eligendus esset, hancque concessionem Litterarum obligationem die *Handvesse* (*) dictam fuisse; Hinc porro unamquamque tribuum per XII. Viros (qui Sexviri vocantur) in Missis Iustorum Episcopalibus & in quatuor anni jejuniis, reliquisque diebus festis, suis cereatis, Ecclesiam Cathedralem illuminare, obstrictam fuisse.

(*) Apud Romanos omnes contractus peculiares suas formulas habebant, de quibus videri potest *Heineccius in Dissertat. de Jprudentia Vet. Rom. formularia* & *Briffon. de Formul.* Eundem morem & veteres Germani tenuere, cujus adhuc multa supersunt vestigia; huc spectant *formule contractuum a Marculpho* & *formule Alsaticæ ab Eccardo collectæ & illustratæ.* Unde etiam *Parœmia Briefer* sind besser als Zeugen *Hert. de Parœm. & in Spec. Suev. Lib. I. C. 299. §. 2. dicitur.* Wir sprechen: das Briefer besser sind, dan Zeugen; Wann die Zeugen sterben: so bleiben die Briefer immer stat, das heisset *Handvesten*, da hilfft ein todter Zeug, als ein lebendiger. add. c. 383. §. 9.

§. XX.

Ex allata *Urfisii* narratione, quem & *Grossius in Epitom: Historie Basil. p. 10.* alique secuti sunt, adparet, illos credidisse, omnes XV. nostras Tribus simul ann. 1210 a *Lutoldo* institutas, & ita hac tribuum institutione formam nostri regiminis ordinatam fuisse. Sed relatio nostri *Chronici* mihi semper suspecta fuit. Nam forte *Lutoldus* iste a *Roetelin* aliquas fraternitates concessit, fortasse nullas; Iste enim Præsul suppositivus esse potest. Addo certum esse, aliquas sequenti demum tempore institutas fuisse. Et quidem *Lutoldus II.* (quem aliqui etiam é *Roetelanis Dominis*, alii é *Comitibus de Arberg & Novo Castro* prodiisse, dicunt) post obitum *Henrici*

Henrici de Thun. ann. 1238. in Præsulem lectus, forsan quibusdam duos Lutoldos, propter diversam & incertam familiarum denominationem, fingendi dedit occasionem. vid. *Catal. Episc. inter Script. Rer. Basil. Min. pag. 305.* Lutoldus iste II. inquam, Coëmentariis, Gipsariis, Carpentariis, Vassorum & currum Operariis fraternitatem seu Zunftam Ann. 1248. & Berchtoldus de Phirreto Sartoribus Ann. 1260. & Johannes de Münsingen Ann. demum 1354. Piscatoribus & Nautis idem permisit. Nec Urstius persuadebit, statim ac opificium quoddam licentiam nactum est, fraternitatem ineundi, ipsi etiam simul jus datum fuisse, unum ex suis fratribus in Senatum ad Nobiles legendi. Ut taceam, quod ea ætate, qua Chronicus noster tradit, Tribus institutas fuisse, nullus civium, nec dum ullus Summus Tribuum Magister, nedum Senatus exstiterit; utpote qui ann. demum 1252. secundum Ipsum Chronicum *Lib. III. c. 2.* lectus & institutus est. Dormitasse ergo hac in re mihi videtur, cum ille hæc scriberet. Nec credere possum, has Tribus ab initio earum foundationum cum Reipublicæ administratione ullam connectionem habuisse; quippe quæ solum ad imitationem aliarum monarchicarum fraternitatum institutæ fuerunt. Sed postquam Opifices in fraternitates coalescere & hæc sensim in corpora excrevere, tum primum aliqua pars administrationis, mox major, & successu temporis universa Reipublicæ gubernacula ad Tribus devoluta esse, ex ipsis litteris foundationis, & Historia probari potest.

§. XXI.

Nam Litteræ foundationis a Lutoldo Ann. 1248. Zunftæ Coëmentariorum concessæ probant; Episcopum denominatis ibi Opificibus, ad eorum petitionem, quo ipsorum opificium honoratius videretur, fraternitatem concessisse, pactionesque ab iis factas & civitatis statui, eo tempore satis adæquatas approbasse; Inhabitoribus porro æque ac paganis opificibus extra urbem ad trium milliarium spatium, qui huic Societati interesse vellent (exclusis iis, qui nollent) libertatem in urbe suam

C 3

opifi-

opificium exercendi, dedisse. Ea tamen conditione, ut pro introitu in hanc fraternitatem & Episcopo & Zunftæ & pro luminis in Majore Ecclesia sustentatione certam pecuniæ summam solverent. Reliqua (præter poenam in transgressores harum litterarum sancitam) ne minimum quidem continent, ex quo ullus cum Civitatis administratione nexus elici posset. Nihil de concessa libertate aliquem ex tribulibus in Senatum mittendi; nihil de XII. Viris, qui diebus festis Ecclesiam cum cereatis illustrare obstricti essent, illibi reperitur. Sed é contrario Episcopum (qui singulis annis unum ex Ministerialibus suis præposuit, curam habiturum, ut omnia secundum litterarum præscripta peragerentur) prospicere voluisse adparet, ne fraternitas in hetæriam degeneraret.

§. XXII.

Verùm ex confirmatione harum Litterarum ab Henrico Præsule ann. 1271. huic Zunftæ indulgarum, quædam eorum ab Urstilio traditorum perspicui possunt. Quæ utraque Instrumenta cum antiquissima Civitatis nostræ spectant (præsertim posterius lingua Teutonica scriptum) placet utrumque, ex originali in fine hujus Capituli adjicere. In posteriori huic Tribui ab Episcopo suus Magister datus & libertas concessa est, VI. Viros de Tribu sua legendi quorum consilio ipsorum Magister res ad Tribum spectantes dijudicaret & Zunftæ eleemosynas distribueret; Imo videmus reciproca stipulatione auxilium mutuum jurato promissum, & Tribui suum vexillum datum, adeoque & aliquem militiæ ordinem institutum fuisse, tribulibusque mandatum, ut Magistro suo & VI. Viris, Zunftæ præpositis, obediens essent. Quod vero in hac Tribu ab Episcopo constitutum, id & apud reliquas tum existentes etiam ordinatum & hac ætate Summum Tribuum Magistrum ab Episcopo constitutum fuisse, mihi admodum verisimile videtur. Namque suspicari haud possum, Præsulem Tribubus ex sola plebe compositis, propria vexilla permissurum, multo minus ordinaturum fuisse, ut Tribules Magistris,

stris, & VI. Viris a se ipsis electis obedientes essent, nisi hi ipsi Tribuum Magistri & Præpositi, majoris Magistratus ab ipso Episcopo constituendi, subiecti fuissent authoritati.

§. XXIII.

Nam priusquam Henricus pedum Episcopale obtinuisset, maximæ in omni Germania turbæ (ex implacabili Præfulum Romanorum odio in Fridricum II. Cæsarem jura Imperii vindicantem, ejusque domum) enatæ. Multi Nobiles pro Cæsare legitimo suo Domino stabant, Episcopi vero cum suis Ministerialibus Curia Romanæ addictissimi erant. Sic omnia per tumultum, sine Rege, sine lege, sine ordine agebantur, & qui fortior erat Prædo in cæteros dominabatur; & tota Germania rapinis, ambitioni, violentiæ, concussionibus Potentiorum erat exposita. *Lehm. Hist. Spir. Lib. V. c. 95.* Ita & in Civitate nostra inter Nobiles maximæ inimicitia exortæ. Causam hujus dissidii Chronicus noster *Lib. 2. c. 19.* putat fuisse duarum nobilium familiarum Monachorum & Scalariorum prædominationem, quæ uti reliquam nobilitatem amplitudine & magnificentia antecellebant, sic & fastu ambitioneque superabant; Hac re commotam reliquam Nobilitatem sese ab illis sejungere cœpisse. Hinc Nobilitas in duas factiones divisa, Pfittaci & Stellæ nomine notas, seu potius diffamatas. Hoc dissidium denique in civile bellum erupit, quo stellæ factio urbe cedere coacta in quam ann. 1273. denuo iterum admissa est. Sed mihi admodum verisimile videtur, ipsas Tribuum institutiones non minimam causam harum intestinarum turbarum fuisse. Nam eadem Turbæ fere in omnibus liberis Germaniæ Urbibus increbuerunt. Tribus quippe de jure postulabant, ut partem in administranda Republica haberent, Patricii vero soli sibi hoc jus vindicabant: *putantes esse sordidum, mercatores habere super homines honoratos & nobiles dominium Alb. Stad. in fin. Chr.* Non potuit ergo non isthæc dissensio Civium animos in mutua odia incitare. Episcopi ad compescendam Nobilitatem Plebi indulgisse videntur, & plus

permisisse, quam Litteris comprehendi voluerant. Ut fortasse, alia occasione, (si e re ipsis visum fuisset) id eo facilius mutare aut abrogare possent. Forte etiam fucato hoc stratagemate usi sunt, ad Civium animos magis sibi devinciendos, sperantes imperitam Plebem, in cujus conscientiam regnabant, facilius se ipsis submissuram, quam Nobilitatem, & sic Urbis dominium, cui diu jam inhiabant, se adepturos. Quidquid sit, persuasus sum, si humana prudentia prævideri potuisset, id quod postea sensim accidit, hæc fraternitates nunquam in Civitate nostra permissuros fore. Sed ita fit de rebus humanis, ut & levissimæ institutiones, successu temporis maximas mutationes in Rebuspublicis producere possint & soleant.

§. XXIV.

Sed tamen Tribus ipsas hujus in nostra Civitate dissidii aliquam causam dedisse ex eo mihi videtur colligi posse, quod *Urstius Lib. III. c. 2. refert, postquam Petrus Rich. de Richenstein an. 1286. in Præsulem esset lectus, illum omni opera & studio laborasse, ut inimicitias inter Nobiles tolleret & inveteratum odium ex Cordibus exstingeret, ordinasse itaque, ut ex unaquaque Nobilium Societate, sex in Senatum singulis annis eligerentur: Et si Psittacus Magister esset Civium eodem anno Stellifer esset Zunstarum Magister & anno sequenti e converso, & quod tot Milites & tot probi Cives in Consilium de una parte sicut de reliqua sumerentur. Alb. Argent. ex Urst. Collect. Tom. 2. p. 113.* Ex quo loco clarum, dissidium inter Nobiles ipsos & reliquos Cives obortum, quodque Episcopus funditus tollere studebat, partim a munerum & honorum in Republica ambitu provenisse. Hinc Præsulem quandam in administranda civitate introduxisse æqualitatem inter Nobiles & Cives; sed præcipuas tamen dignitates soli Nobilitati attribuisse. Ex hac etiam Episcopi constitutione numerus Tribuum tum temporis existentium elici posse mihi videtur. Nam si XII. Viri ex Nobilitate in Senatum lecti, quibus tot probi Cives additi, tum XII. eo tempore tribus exstiterent & Senatus ita numero plane duplicatus fuit. Oportet itaque, ut reliquæ tres Tribus tum vel plane non, vel tantum

ut

ut fraternitates exstiterint, quibus Magistrum suum & VI. Viros legendi licentia nondum concessa erat.

§. XXV.

Nam ex hac certe Magistrum suum creandi licentia, non modo ordo seu Præcedentia Tribuum inter se, sed & jus aliquem ex tribulibus in Senatum legendi deducendum est. Quod ad prius, nempe Præcedentiam attinet, id ex eo liquet; quod, licet Coëmentariorum Zunsta jam Ann. 1248. fuerit instituta, & ita duodecim annis Sartorum Tribum ætate præcedat (quippe quæ Ann. 1260. instituta, & hinc illa ordine hac prior deberet esse:) Cum tamen Coëmentarii licentiam Magistrum suum legendi non cum institutione nacti, Sartores vero cum ipsa Tribus suæ foundatione illam adepti essent (uti in Litteris confirmationis huic Tribui Ann. 1481. ab Episcopo Casparo concessis legitur, cujus verba sunt: *debent de anno in annum suum sumere Magistrum*) Hinc etiam Coëmentariis, ratione hujus impetratæ licentiæ, ordine sunt priores. Et porro quod dixi ex hac Magistrum suum eligendi libertate etiam jus dependisse; unum ex suis tribulibus singulis annis in Senatum legendi; quamvis tum ipsis Magistris jus Senatui interesse, minime competeret (quippe isti solum cum VI. Viris ad regendam Tribum & dijudicandas res ad eam pertinentes, instituti fuere) id ex ipsis Institutionum Litteris clarum est; hoc præprimis comprobant Litteræ institutionis ultimæ Tribus Piscatoribus & Nautis a Johanne de Münsingen ann. 1354. datæ. Cujus institutionis verba sunt: *Am nächsten Sontag nach Valentini Tag hat Bischoff Johannes geordnet mit Einwilligung des Rats, der Zunftmeistern und Burgern gemeiner Stadt Basel; daß Fischer und Schiffsluth ein Zunft syn sollend —. Sollend Jährlich einen kiesen in Rat, und welchis Jahr einer von den Fischern in Rat erhoben, soll Einer der Schiffsluthen desselben Jahrs Meister syn; die Nuen und alten Sechs beeder Handwerker Fischer und Schiffsluthen, sollen Jährlich einen Meister wehlen, diese Zunft zehen sollend richten was Jährlich in der Zunft zu thun ist.* Hic

D

notan-

notandum venit, ultimam hanc Tribum ab Episcopo quidem institutam esse, sed cum Senatûs, Tribuum Magistrorum, & Civium consensu. Verè videor contendere posse, Tribuum potestatem in Civitate magnam fuisse, & Senatum Majorem, Rempublicam repræsentantem, jam tum exstitisse, cujus etiam consensus, ad novam Tribum instituendam, maxime necessarius fuit.

§. XXVI.

Et si jam minora Collegia, qualia sunt Tribus, ipsius Reipublicæ speciem seu formam repræsentant; Tunc ex hujus ultimæ Tribus institutionum litteris, tota ejus tum temporis facies perspicui & cognosci potest. Piscatoribus & Navitis eodem jure, quo reliquis Tribubus Zunftam concessam fuisse, extra omne dubium est; hinc ipsis permissum, singulis annis unum ex suis tribulibus in Senatum legere; Præterea animadverti potest XII. Viros habuisse jus, suum Tribus Magistrum annuatim constituendi; & Senatori recenti cum novo & antiquo Magistro & XII. Viris demandatum fuisse, ut omnia negotia ad Tribum per annum spectantia dijudicarent. Videmus etiam XII. Viros in Antiquos & Novos divisos & singulis annis sex novos electos fuisse. Hæc omnia & apud reliquas Tribus ita se habebant; imo eadem hæc divisio etiam ad imitationem Senatus instituta, ita ut munera & honores modo biennii essent; Et quidem hujus veteris moris adhuc quotannis, in singulis Tribubus simulacrum videmus, cum quævis suum magistrum eligat, seu potius approbet. Ita etiam ipse Senatus ab ejus institutione in duas partes seu ordines divisus fuit, nempe in Novum & Antiquum. Novus currente anno Rempublicam administrat, & Antiquus præterito hanc curam gessit. Nam absurdum planè fuisset, singulis annis, alium prorsus eligere Senatum, qui de eo, quod exacto anno actum aut gestum, nullam plane notitiam haberet.

§. XXVII.

§. XXVII.

Modum, quo Senatus noster priscis illis Sæculis lectus, sic refert Ursis. in Epitom. Hist. Bas. Cap. XVII. E primaria nobilitate antecedeabant Equites torquati quatuor, è quibus semper Consul legebatur, sequebantur ex Ingenuorum sive Patriciorum familiis octo, unde vulgo Acht Burger dicebantur, quorum unus summo Tribuum Magistratu ut plurimum fungebatur, atque ita nobiles duodecim novo Senatui adscribebantur; reliquam coronam è singulis Tribubus bini conficiebant. Consulem quidem a Senatu nominatum Episcopus confirmabat; Tribuum vero Magistrum ipse constituerebat, reliquos octo Electores, bini de Canonicis, Equitibus, Ingeniis atque Tribubus Præsuli iuramento præstito creabant. Hæc omnia recte se habent, præter quod scribat: binos è singulis Tribubus in Senatum lectos fuisse. Sed errorem hunc in Chron. Lib. II. in fin. Cap. 16. emendavit, ubi ait: unamquamque Tribum jus habuisse unum ex Tribubus singulis annis in Senatum mittendi. Quin & hæc cum institutionum Litteris ultimæ Tribus optime conveniunt. Ratio autem cur Senatus modo annuus & ita mutabilis factus, (cum tamen experientia nos doceat, rerum agendarum prudentiam nonnisi usu diuturno comparari) præter alias hæc mihi videtur fuisse, ut tranquillitas Civitatis interna conservaretur. Quando enim nonnulli, quod a Magistratibus excludantur, ex Optimatibus motus cierent, commodum erat institutum, ut brevius esset tempus gerendorum munerum. Hoc enim modo & pluribus ad publica officia aditus dabatur, & quorundam nimia potestas impediabatur. Nam vicissitudo imperitandi una exæquandæ libertatis ratio est.

§. XXVIII.

Duravit iste mos, Senatum legendi, apud nos quam diutissime, licet successu temporis magnas mutationes ratione Nobilium passus sit. Nam primo post bellum ab Armeniacis ann. 1445. circa Basileam gestum, in quo Civitas nostra haud leve damnum perpeffa, vid. Schilter. ad Königsb. Chron. pag. 961. multi Nobiles, Austriacæ Domus Valli, Senatu ad tempus

D 2

abstinere

abstinere jussi, reliqui Armeniacorum Ductores a Civitate proscripti, eorumque posterii a publicis honoribus exclusi fuere *Ursin. in Chron. Lib. V. Cap. 42.* Et quum ann. 1499. inter Cæsarem Maximilianum Helvetiosque bellum cruentissimum exortum esset, Basilienses autem, neutri parti juncti, nil hostile tamen contra Helvetios, quorum amicitiam jam experti, moliri vellent, plures nobilium sponte resignata fide, qua civitati obstricti erant, urbem etiam deseruere. *Ursin. Chron. Lib. V. c. 22 p. 492.* Et cum tandem Civitas nostra ann. 1501. perpetuo se foedere conjunxisset decem Pagis, odio Helvetici nominis complures iterum ex Urbe in suas arces in Austriacis ditionibus fitas se receperunt. Magna ideo in Civitate, hac Nobilitatis emigratione, illius paucitas; quare & ejus potestas multum imminuta fuit, ita ut Ann. 1516. primus e Plebe Consul electus & Nobilium numerus in Senatu ad binarium fuerit reductus. Insecuta vero Ann. 1534. Ecclesiæ reformatione multi denuo emigrare, quam novam doctrinam amplecti, voluerunt; Reliqui Tribubus sese adjunxerunt, & sic tandem universa Reipublicæ cura ad illas pervenit. *Ursin. Epist. H. B. C. XVII. Siml. de Republ. Helv. Lib. II. pag. 337.*

§. XXIX.

Harum Tribuum in Civitate nostra XV. sunt, in quas omnes Cives (solis Academicis exceptis, qui separatim Corpus efficiunt,) secundum ipsorum vitæ genus aut opificium distributi sunt; & in sua Tribu unusquisque juramentum fidelitatis recenti Senatui singulis annis præstat; præter solos minoris Urbis Cives, qui hoc juramento in sua Urbe separatim se obstringunt. Hæ Tribus autem sunt: I. Mercatorum ad Clavem. II. Argentariorum der Hausgenossen ad Ursam. III. Vinariorum ad Choam — IV. Institutorum ad Crocum, quæ quatuor Tribus, ex quo Nobilitas Rempublicam deseruit, honoris gratia vocantur die Herren Zünfte; Reliquæ vero die Meister oder Handwercks Zünfte, inter quas V. Vinitorum. VI. Pittorum. VII. Fabrorum ferrariorum. VIII. Sutorum

rum & Coriariorum. IX. Sartorum & Pellionum. X. Hortulariorum. XI. Laniorum. XII. Coëmentariorum & Lignariorum der Spänwetter. XIII. Stellæ aureæ, ubi Tonfores & Balneatores, & Coeli, ubi Pictores, Vitrearii, Calcarii & Ehippiarii. XIV. Textorum, Tinctorum Fullonumque. der Linwetter. XV. Piscatorum & Nautarum. Sed in plerisque his Tribubus & Mercatores alique Cives, nullum opificium exercentes, admittuntur, & reliqua quoque opificia incorporata sunt. Exceptis tribubus Pistorum, Sutorum & Coriariorum, Sartorum & Pellionum, Laniorum, Eorum, qui sub Stellæ & Coeli nomine veniunt, & Piscatorum & Nautarum. Hæ, inquam, solis opificiis suis constant, sui que privilegii adeo sunt tenaces, ut nemini, quam suorum opificiorum edocto tribus suas impertiantur.

§. XXX

Ex istis igitur Tribubus tam Senatus noster Major, qui summam in Republica potestatem habet, quam Minor, apud quem & Politicæ & Reipublicæ cura est, eligitur. Constat iste ordo Amplissimus, ex duobus Consulibus & duobus summis Tribuum Magistris, qui quatuor Reipublicæ Capita vocantur, & Sexaginta Viris, triginta nempe Senatoribus, totidemque Tribuum Magistris. Sed Corpus hoc in duas partes dividitur, & unaquæque earum suum Consulem, cum quindecim Senatoribus, suumque Summum Tribuum Magistrum cum quindecim Tribuum Magistris habet. Eodem modo & altera pars composita est. Ea vero, quæ per annum Rempublicam administrat (uti jam observavi:) Senatus Novus seu Recens dicitur; Altera, quæ anno præterito eandem administravit, vocatur Antiquus. Singulis porro annis præcedente Sabbato diem 24um Junii, qui Johanni Baptistæ sacer est, Senatus mutatur, & a decedente Novus confirmatur, qui sequente die solis, tempore matutino, in Balistariorum domo, in luco D. Petri sita, Civibus juramentum sollemniter præstat; quo facto ipsi Reipublicæ habenæ traduntur; Sic & singulæ Tribus eadem

D 3

Die

Die Solis suum Tribus Magistrum eligunt, quem per annum in Senatum mittunt. Senatores vacante hac dignitate in aliqua Tribu ex XII. Viris hujus Tribus, more apud nos consueto, id est præstito juramento & Sorte a Senatu Majore eliguntur. Magistri vero ab unaquaque Tribu per reliquos Præpositos ex XII. Viris eodem more leguntur. Olim, uti ex Institutione Tribus Piscatorum & Nautarum clarum est, singulis annis novus quoque ab unaquaque Tribu Senator legebatur, ita ut hæc munera biennii tantum fuere; sic ut primo anno Recens, altero antiquus esset Senator. Tribuum Magistris nullus in Senatum Minorem accessus fuit; sed cum XII. Viris etiam in Novos & Antiquos divisus, res Tribus curabant, singulisque annis novus Magister cum VI. Viris legebatur. Sed magna mutatio postea hac in re facta; Et verisimile mihi admodum videtur, ea tempestate, qua Civitas nostra perpetuo foederi Helvetiorum sese junxerat, Magistros etiam aditum in Senatum Minorem impetrasse, & quidem auscultando & vetando magis, quam voto decisivo; Donec illi sequenti tempore (nam certum aliquod determinare non possum) vocem definitivam adepti essent, ut ita pariter jam cum Senatoribus jure fruantur. Major vero Senatus ex Recenti & Antiquo Minore Senatu, additis XII. Viris, quos singulæ XV. Tribus eligunt, compositus est. Huic ex Minore Urbe Prætor cum XII. Viris ex unaquaque Societate, quarum tres ibi sunt, interest, qui eodem jure ac XII. Viri Tribuum gaudent, excepto quod nemo ex tribus hisce Societatibus in Minorem Senatum legi possit.

Sed cum satis jam exercitationum nostrarum Academicarum molem supergressum me videam, sufficiant hæc de themate meo nunc dixisse. In sequenti Capite quædam forsitan de illo adhuc monebo. Veniam interim dabit Lector, quandoquidem conjecturæ nostræ, utpote in re antiqua, minus felices illi videbuntur. Errare & illi & mihi humanum est.

Sequitur-

*Sequuntur ipsæ Litteræ foundationis a LUTOLDO ET
HENRICO Episcopis Tribui Coëmentariorum &c.
datæ, & ex ipsis Originalibus descriptæ.*

A.

LUTOLDUS Dei gratia Basiliensis Episcopus uni-
versis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis in perpe-
tuum. Noverint universi quod de consilio & consensu H. Præ-
positi W. Decani totiusque Capituli nostri, nec non Ministeria-
lium Ecclesiæ nostræ ad petitionem Cementariorum Gipsario-
rum Carpentariorumque Vasorum et curruum Operariorum Basi-
liensium Condictum super operibus ipsorum pro honore & utili-
tate Civitatis nostræ per ipsos noviter factum approbavimus,
ita quod in suo opificio quilibet operabitur & laborabit & ut
ipsorum opificium laudabilius videatur & utilius. Nullus de
opere predictorum servientem alterius infra tempus sue pactio-
nis conducere tenetur, & si quisquam hujusmodi servum post pri-
mam inhibitionem magistri sui secum ulterius retinuerit
Domino Episcopo Basiliensi tres solidos ad lumen Zunfte tres
Solidos & confraternie tres solidos ad bibendum persolvat &
quicumque ex ipsorum opere hiis confraterniis interesse voluerit
operarii Vassorum & curruum tantum decem solidos in introitu
ad lumen & confraternie quinque solidos ad bibendum ministra-
bunt alii vero sive Murarii sive Gipsarii sive Carpentarii ad
lumen in introitu tres solidos, confraternie duos Solidos ad
bibendum persolvent. Qui vero huic societati eorum ut su-
pra dictum est interesse noluerint ab officio operandi pro suo
arbitrio in Civitate penitus excludantur. Preterea si alicui
predictorum operariorum de laboribus suis a quoquam non-
dum fuerit satisfactum nullus alius illius debitoris opus sibi
assumet, donec de premio suo quisquam quereletur. Quod
si quisquam facere acceptaret penam novem solidorum supra-
scriptam Domino Episcopo & Zunfte & Luminis sustinebit.
Preterea si aliquis harum confraterniarum decesserit omnes con-
fratres

fratres predicti sue sepulture cum sacrificio intererunt quod si etiam extra Civitatem ad spatium trium miliarium quispiam fratrum obierit si proprie defunt facultates de communi Zunfta adducetur sepelietur & tricesimus in Anime sue remedium conferetur & si quisquam fratrum sepulture cum sacrificio se absentaverit dimidiam libram Cere pro pena persolvat insuper quilibet eorum duos denarios in jejuniis quatuor temporum persolvat ad Lumen in Majori Ecclesia Basiliensi ad honorem beate Virginis in festis ad hoc deputatis. Ad hec omnia unum ex Ministerialibus Ecclesie nostre concedimus annuatim ut omnia sicut prescripta sunt per ipsum justo moderamine statuantur & si necesse fuerit corrigantur. Testes hujus facti sunt Henricus de Nuwenburc Archipresbiter Petrus Scalaris Advocatus & Johannes frater suus Hugo Monachus H filius suus Rudolphus & Henricus Divites Henricus Steinli Milites & alii quam plures ut autem hec tam a Nobis quam a Successoribus nostris majus firmitatis in perpetuum robur obtineat presentem Cartam conscribi facimus eam nostro et Capituli nostri & Civitatis nostre Basiliensis sigillorum munimine roborantes Datum. Anno Domini M. CCXLVIII. Indictione sexta.

B

Wir Heinrich von Gottis Gnaden Bischof ze Basl künden allen dien 1) die diesen Brief ansehen das Wir mit Räte unsers Capitels unserm Gotthus Dienestmanne unsers Rates unsers Gedigenes 2) genemlich der Murer Gipsen der Zimerlute der Wassbunden der Wagner Wanner der Trebsil 3) Zunft als si Bischof Lutold selige anhubt stetigen mit guten Treuwen als hie nach giscriben ist. Und sol man das wissen das Wir inen und si Uns und unserm Gotthus gischworn hant ze 4) helfene ze unsren noten, und Wir inen ze iren

1) dien, denen.

2) Gedigenes, gemeine Bürgerschaft.

3) Trebsil, Dreher.

4) ze, zu.

iren noten wider allirmenlich nnd geben inen einen Zunftmeister zu dem sullen sie nemen Sechse mit der Rat ir Meister ir Zunft und ir almuosen fürrihte. Wir erloben inen och swer 5) sich mit ir Antwerche bigat 6) das si den mügen twingen mit ir Antwerche in ir Zunft Wir fürbieten das undir inen jeman des andrin Kneht dinge e' das sin zil und sin gedinge us kumet swer abir des andrin Kneht dar übir gedingerde und in behube 7) da nach so ez ime si Meistir fürbutte der wettet uns drige Schillinge dem Liethe drie schillinge und der Zunft gemeinlich drie schillinge ane gnade swel 8) neue Man in ir Zunft komen wil der git e' das man ime die Zunft lübe ane gnade fünfzechen schillinge ze dem Liethe zehen und der Zunft gemeinlich fünf schillinge ane Murrer und Zimberlute die gebent fünf schillinge so si die Zunft enphahen ze dem Liethe drie schillinge und der Zunft zwene schillinge der inen gelten sol ir lon umbe ir Antwerch und des nith giltet so er gutlich darumb erbeten und ermant wurt dem sol dehein 9) sin Zunftgissele dienen oder sin werch me fürkosen un3 10) er fürgiltet gar dem er gelten sol 11) tete ez dar über dehr ein sin Zunftgnos der wettet 12) nün schillingellns drie schillinge und drie schillinge dem Liethe und der Zunft drie schillinge Och sol niman undir inen dem andirn sin Hus sweren noch undir dingen tete ers darübir jeman swenne ez ime 13) fürbotten wirt von dem Meister der wettet dieselben Buze die übir den underdingenden kneth gefezit ist. Wenne einir stirbet under inen swer dem nith volget 14) undir inen nach der gisezzede so es ime gifündet wirt und ime opphret der wettet ein halp pfund Wachses Och git en jechlicher ze vier Zitten in dem Jare ze Fronfasten zwene pfennige ze dem Liethe das si brennen sin zo gefezestten Ziten in unserne Browen münster ze

E

Basil

5) och swer, auch wer.	6) bigat, sich begehen, sein Leben zubringen, ernehren.
7) behube, behielte.	8) swel, welcher.
9) dehein, kein.	10) un3, bis.
11) gelten sol, gut thun soll.	12) wettet, büffet.
13) swenne ez ime, wenn es ihm.	14) volget, die Leiche begleitet.

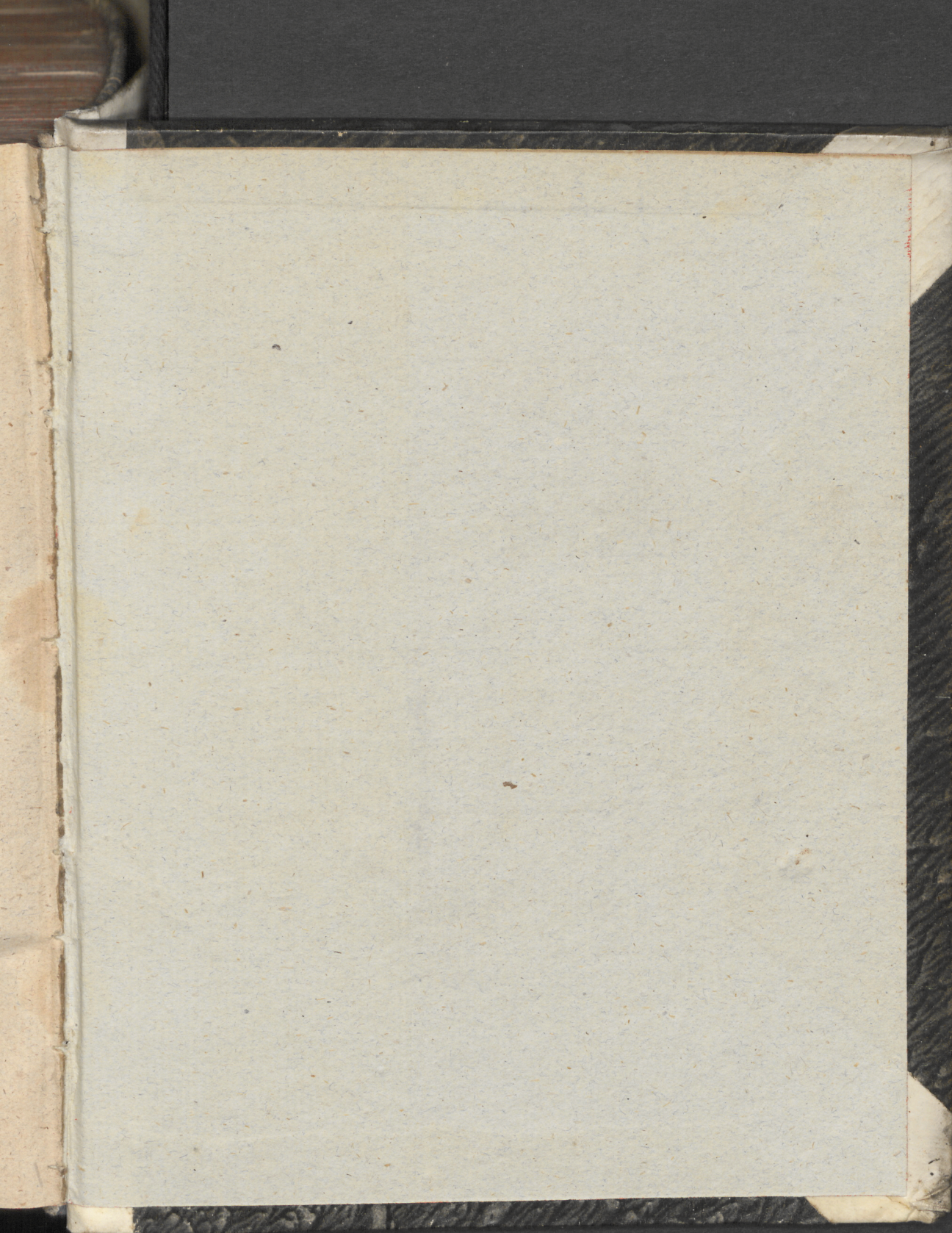
Vasil In derre selbin Junst sint die Browen als die Man die weile ir wirt lebent und nach ir Manne Tode die weile sie witten sint Swa och derheiner 15) ir Junstgnos inwendic drey Milen von Vasil stirbet schwere der Lichte als Arm das er erberit bigrabide nützh erzügen 16) möchte den sullen si reichen und holen mit ir koste ze Vasil in und in da erberlich bestatten mit opphir und mit Liethe und andir erberer gewonhit Swer in ir Junst ist und sich ir bigat der sol ze allen Ziten ir Vanier und ir Gibottis warten. Diese gute Gisezzede an dirre Junstie und an dem Almusen swer das jemer zerbricht oder zerstört den künden Wir in die Unhulde des Altmächtigen Gotas unsirre Browen Sant Marien und allir Heiligen und künden in ze Vanne von dem Gewalte so Wir han von dem Altmächtigen Gotte. Dat. Anno Dno. M CC LXXI, festo beate Lucia Virginis. (17)

15) Swa och derheiner, wann auch derer einer.

16) erzügen, bekommen.

(17) Id est Die xiiii Decembris.

In derre selbin Junst sint die Browen als die Man die
 ir wirt lebent und nach ir Manne Tode die weile sie wite-
 Swa och derheiner 15) ir Junstgnos inwendic dry
 n Basil stirbet schwere der Lichte als Arm das er erbern
 ith erzügen 16) mochte den fullen si reichen und holen
 Basil in und in da erberlich bekatten mit opphir und
 andir erberer gewonhit Swer in ir Junst ist und sich
 e allen Ziten ir Vanier und ir Gibottis warten.
 an dirre Junstie und an dem Almusen swer das
 zerstört den künden Wir in die Unshulde des Al-
 ere Browen Sant Marien und allir Heiligen
 von dem Gewalte so Wir han von dem
 t. Anno Daa. M CC LXXI, festo
 beata Lucia

15) Swa

mann auch derer einer.

16) erzügen

(17) Id est Die xiiii Decembris.

